

FRANCISCUS VAN ASSISI

Serie aantrekkelijk leven

Franciscus en het Goede, zo heet één van de meest populaire voorleesboekjes bij ons thuis, geschreven en prachtig geïllustreerd door Piet Grobler. De meest bekende verhalen van Franciscus' leven en zijn eigenschappen komen er prachtig in beeld. Hij is, in ieder geval volgens mij, een van de aantrekkelijkste heiligen in onze traditie en ook een van de bekendste. Misschien komt dat ook door zijn veelzijdigheid; voor groepen, en levensfilosofieën is hij een soort beschermheilige; natuurlijk dieren, en sinds recenter ook ecologie en klimaat, maar ook compassie, vrede, liefdadigheid, opkomen voor armen en zwakken, maar door zijn manier van leven ook pelgrimage, bezitloosheid. Hij is voor velen een inspirerende mysticus, maar bovendien een van de weinige heiligen met humor... en ik vergeet er vast nog.

Zelf heeft hij niet zoveel opgeschreven en nagelaten, een paar gebeden, enkele versies van een leefregel en een testament, maar kort na zijn leven verschijnen er biografieën met bijzondere anekdotes en schilderingen over zijn bijzondere aard en daden. Hij moet een uiterst charismatisch iemand zijn geweest. Dat begint al vóór zijn, ook al tamelijk Oscarwaardige bekering. Hij wordt geboren als charmante en veelbelovende zoon van de rijke lakenhandelaar Bernadone. Een feestvierder is ie, dat ook. Hij staat in de wijde omtrek van Assisi bekend als een rising star, vanwege zijn hoffelijkheid en levensplezier. Ook al schrijft hij zelf, in zijn testament, over zijn oude leven als een grote zonde. 'Toen ik in zonden leefde, schreef hij in zijn testament, 'vond ik het erg bitter melaatsen te zien. En de Heer zelf heeft mij tussen hen gebracht en ik heb hen barmhartigheid bewezen. En toen ik bij hen wegging was. wat ik bitter vond voor mij, omgeslagen in zoetheid naar ziel en lichaam.' Een boetvaardig leven, zo noemt hij wat daarna volgt. Een leven waarmee hij die oude zonde afbetaalt.

Dat klinkt niet erg aantrekkelijk en in onze ogen misschien ook wat overdreven; wat is er mis met een beetje feestvieren, plezier? Toch staat Franciscus ook na zijn bekering bekend als een uitgesproken vreugdevol en ondanks zijn vele en zware ziekten, dankbaar persoon. Hij noemt zichzelf en zijn volgelingen ook wel narren, of grappenmakers van God. Dat klinkt dan weer een stuk vrolijker, en aantrekkelijker. Wat is dat voor een boetvaardig leven? En kan het iets te maken hebben met ons leven, nu we langzaam weer onze huizen uit kunnen, elkaar ontmoeten, in een ontwakende wereld, waarin we misschien niet meer terug willen naar het oude, maar bewuster, anders, al is het maar met soms wat meer aandacht, liefde voor het gewone verder willen gaan.

Wat me intrigeert in dit fragment uit zijn testament is hoe hij terugkijkend in zichzelf een afkeer herkent van de lelijke kanten van het leven. Hij vond het bitter om naar een melaatse te zien. Een spiegel waar je liever niet in kijkt. Die ken ik, die spiegel. Kennen we die niet allemaal...

Toen ik in mijn laatste jaar zat van mijn theologiestudie en me schuldig maakte aan de vele feesten en andere geneugten van het zondige studentenleven, gebeurde het eens dat ik als stagiair een Mensenbieb organiseerde met een groepje studenten. In die bibliotheek leen je geen boeken, maar mensen. Mensen met een bijzonder verhaal, waar je als lezer mee in gesprek gaat. Ik luisterde naar het verhaal van een man die wat moeizaam uit zijn woorden kwam. Hij had tijd nodig om op gang te komen en even had ik spijt dat ik hier was beland, want er waren nog veel meer en interessante boeken te leen... ik dacht erover om me te verontschuldigen en gauw bij een ander boek aan te sluiten. Maar al snel kwam de oorzaak ter sprake: hij had als jongetje van 8 jaar een TIA gehad, waardoor een groot deel van zijn linkerhersenhelft was afgestorven. Ondanks dat zijn hersenen van een wonderbaarlijk herstellend vermogen blijf hadden gegeven, ondervond hij elke dag de moeilijkheden die het gevolg waren van zijn herseninfarct. Zo was hij veroordeeld tot geestdodend productiewerk, terwijl hij intellectueel meer in zijn mars had. Maar hij had problemen met concentreren en hij was snel moe. Ook in sociale zin had hij last van zijn handicap. Hij waarschuwde ons dat hij soms wat ongepast uit de hoek kon komen en impulsief kon reageren. Zo gebruikte hij in ons gesprek scheldwoorden, waar hij zich vervolgens meteen voor verontschuldigde.

Toch was zijn verhaal er geen over mislukking. Integendeel. Het ging over hoe hij Reiki had gevonden, daarin inzichten, vreugde en zelfs genezing had mogen ervaren en over muziek, zijn grote passie, waar hij zich in zijn vrije tijd zoveel mogelijk aan toewijdde en waarin hij soms vergat dat hij een aandoening had. Het ging over roeping. In het vertellen raakte hij steeds meer thuis en maakte grapjes, won aan vertrouwen. Ik nam me voor om de verwondering over de levenslust en de creativiteit van deze man niet te vergeten, zodat iets daarvan ook in mij zou blijven. Er had een kleine bekering plaatsgevonden waarbij wat lelijk en bitter leek was omgeslagen in zoetheid naar ziel en lichaam.

Waar Franciscus denk ik, een radicaal voorlezer van is, is het gehoor geven aan zulke momenten waarin je wordt geconfronteerd met een vooroordeel in jezelf, een blinde vlek, iets dat je niet eerder zag. Iets waar je nog geen aandacht voor had. Het levensveranderende van een ontmoeting. Of dat nu is met een melaatse, of een moslim, vogels, een wolf, een regenworm, of een kruisbeeld.

Franciscus wordt - zo schrijft hij - aan het begin van zijn boetvaardige leven 'geloof in kerken' geschonken. Die ervaring wordt heel letterlijk beschreven; op een dag kom hij in een kerkje, waar het kruisbeeld tegen hem spreekt: "Zie je niet dat mijn huis vervallen is? Ga het voor mij herstellen." Hij geeft vervolgens zich in het begin van zijn boetvaardige leven aan het herstellen van vervallen kerken. Daarna zwerft hij een tijd lang rond, leidt een eenvoudig kluizenaarsbestaan. Tot hij toevallig een preek hoort die hem herinnert aan de opdracht uit het evangelie om op weg te gaan zonder geld, proviand, of reiszak. Hij begrijpt plotseling dat dit is wat hem te doen staat. Hij begint rond te reizen zonder bezit en verwerft een broederschap.

Zelf heb ik ergens altijd wel gehoopt op een echte roeping. Dat mij geloof in kerken zou worden geschonken bijvoorbeeld, zoals Franciscus in zijn testament schrijft. Ik zag dat wel gebeuren bij sommige van mijn medestudenten, vrienden en docenten bij theologie, sommigen werden priester, sommigen traden in bij een klooster. Sommigen traden ook weer uit trouwens. Maar mij heeft het nooit kunnen bereiken, dat geloof in priesters, omwille van hun wijding. Daarvoor is mijn hart helaas gesloten gebleven. Maar op een of andere manier weten zij die die roeping wel hebben gevoeld me nog steeds te raken. Een karmelietes in de Verenigde Staten schilderde de dag na de dood van George Floyd op het raam van het klooster met Graffiti: God is love. The world Will change when hearts change. God is liefde, de wereld verandert wanneer onze harten veranderen. Tussen al het vele dat er gezegd, geroepen werd raakte me dat... zij die voor hun beroep geloven kunnen ons misschien juist nu de weg wijzen.

De melaatse die Franciscus ontmoet, ik denk dat we die allemaal wel eens hebben ontmoet en steeds opnieuw ontmoeten, net zo lang tot ons hart veranderd is.

- muziek -

Op 2 januari sta ik op het strand van Schiermonnikoog. Na alle kerstdrukke hadden we zin om te struinen op uitgestrekte en eenzame zandvlaktes en duinen. Onze kinderen gaan voor het eerst mee. Dit eiland roept altijd herinneringen bij me op aan mijn kindertijd; aan zomers vol ruimte en ongereptheid, de hele dag spelen op het strand, rennen door de duinen, turen over de zee.

Maar deze keer liggen er naast de schelpen en hier en daar een onfortuinlijke kwal ineens stukken piepschuim op het strand. En koelkasten. Overal plastic laarzen, verdwaalde schoenen, rollen bubbeltjesplastic, zeppompjes, kinderstoelen, duizenden spaarlampjes, My Little Pony-paardjes, strijkplanken, gloednieuwe schouderassen, slaapmatjes en ontelbare ondefinieerbare stukken plastic... Een groot vrachtschip had een enorme lading containers verloren op zee, zo hoorden we.

Een treurig gezicht, al die lelijke troep die de herinnering aan de ongerepte stranden onteert. Onze dochter rent uitgelaten rond en vindt steeds nieuwe schatten tussen het lelijks. "Kijk mama, een bedje!" "Is dit een laars voor jou, papa?" Zij vindt het prachtig. Maar dit was eigenlijk niet de ervaring die ik haar wilde geven met dit bezoek... En tegelijk kan in de gedachte niet onderdrukken dat ook mijn pakketje hier op het strand ligt. Opeens dringt zich aan me op dat wat hier ligt nog maar een fractie is van alle troep die nu nog in de zee zit en dat al dat plastic nog een eeuwigheid zal bestaan, tot ver nadat wij mensen ooit op deze aardkloot rondliepen...

Ik besloot met minder plastic te gaan leven. En ondanks dat ik nog lang niet zo'n heilige ben en op geen enkele manier in de buurt kom van Franciscus in overtuiging, doorzettingsvermogen, perfectie of aantrekkelijkheid niet, heb ik ook iets ervaren van de heilzame sensatie van gehoor geven aan een stem.

Ik wil u nu uitnodigen tot een kleine meditatie.

Ga eens rustig zitten, of staan als je al stond, en kijk met aandacht om je heen. Is er iets in je omgeving, een object, een plant, een dier, een ding, dat je aandacht trekt?

Als het er meerdere zijn dan kies je er een. Het maakt niet uit hoe onzinnig, nutteloos, klein of juist groot het ding is.

Kijk er aandachtig naar.

Misschien kun je er wat dichterbij gaan zitten, of kun je het oppakken. Verken het met je zintuigen. Ruik eraan. Het is misschien gek om dat te doen. Maar soms kan een geur een herinnering, of een gevoel oproepen. Voel eraan. Weeg het, aandachtig.

Bekijk het van dichtbij. Speel ermee in je vingers, als dat kan. Maakt het kleine geluiden als je het aanraakt? En, als het mogelijk is, proef er voorzichtig even aan.

Leg het voorwerp dan weer weg, of neem wat afstand. Heeft dit voorwerp je misschien iets te zeggen?

Amen.

Eva Martens

We lezen Franciscus: Testament

Eva Martens is te bereiken via 'evamartens@dominicusamsterdam.nl'